

УДК 340.15(581)

*Х. Бехруз***СТАНОВЛЕННЯ АФГАНСЬКОГО ПРАВА: ОСНОВНІ ЕТАПИ**

Афганістан – порівняно молода держава, заснована в 1747 р., проте історія народів, що її населяють, налічує тисячоліття. Територія сучасного Афганістану входила до складу численних державних утворень і через вигідне стратегічне положення протягом усього періоду розвитку та становлення державності була предметом конфліктів, в останні століття – місцем зіткнення інтересів двох колоніальних держав – Росії та Великобританії, а в період «холодної війни» в ХХ ст. – місцем протистояння двох світових систем.

Питаннями вивчення історії, культури, традицій Афганістану в різні періоди займалися афганські та зарубіжні вчені-східознавці, навіть складалася регіональна галузь східознавства – афганістика [1]. Що ж стосується проблематики становлення та розвитку афганського права (особливо його раннього періоду), то слід вказати на її недостатню розробленість у порівнянні з проблемами історичного, економічного та політичного розвитку Афганістану. Відсутність пам'яток права найбільш раннього періоду, а також недостатність необхідної літератури, що дозволяє досліджувати походження, становлення, процес трансформації, а також динаміку та перспективи розвитку афганського права, пояснює необхідність проведення фундаментальних досліджень у цій галузі.

Мета цього дослідження полягає у викладенні власного бачення періодизації афганського права.

Згідно із загальноприйнятим підходом, в історії людства виділяють епоху Античності, епоху Середньовіччя, епоху Нової історії, Новітню історію та ін. Однак така періодизація відображає особливості соціально-економічного, культурного, політичного розвитку європейських держав, але не східних. Очевидно, що для об'єктивного вивчення державно-правового розвитку східних суспільств (у тому числі й Афганістану) необхідно відмовитися від європоцентристських підходів і стандартів, оскільки їх розвиток відбувався в дещо іншому соціально-економічному, культурно-ідеологічному та політичному вимірі.

До розуміння специфіки східних суспільств і властивих їм державно-правових систем принципово важливим є залучення цивілізаційного

підходу. Це сприятиме найбільш об'єктивному сприйняттю різноманіття правових культур, правових менталітетів і правових цінностей, що зумовлює визнання різноманітності шляхів суспільного та державного розвитку. Разом із тим не варто впадати в крайнощі та заперечувати, що будь-яка цивілізація, попри панівну роль в її розвитку культурно-духовних елементів, проходить через певні історичні етапи, де важливу роль відіграють соціально-економічні фактори.

В історичних дослідженнях виокремлюють три етапи в історії народів, що проживали на території сучасного Афганістану: історичний період, ісламський період і сучасний період. Що стосується періодизації історії афганського права, то виділяють період звичаєвого права, період ісламського класичного права та період так званого законодавчого права [2].

Періодизація афганського права повинна враховувати безліч факторів – релігійних, традиційних, етнічних, політичних, – що вплинули на його розвиток.

Правовий розвиток Афганістану має тисячолітню історію та пов'язаний не тільки з ісламським правом, хоча відповідно до загальноцивілізаційних критеріїв класифікації правових систем, серед яких найважливішим є релігійний критерій [3], правова система сучасного Афганістану належить до сім'ї релігійного права. Виходячи із цього основними етапами в історії афганського права є історичний, доісламський період (починаючи із VI ст. до н. е. до VII ст. н. е.) та ісламський період (починаючи із середини VII ст.) (на макрорівні). У свою чергу, ісламський період умовно можна поділити на: етап поширення класичного ісламського права (починаючи з середини VII ст. до створення в 1747 р. першої самостійної афганської держави); етап формування національної правової системи (1747 р. – 1919 р.); етап трансформації правової системи після завоювання національної незалежності Афганістану (1919 р. – до теперішнього часу) (на мікрорівні).

Історичний (доісламський) період розвитку афганського права (його ще називають «період Бастані») пов'язаний із Заратустрою (на мові дарі – Зардашт) до проникнення та поширення на території сучасного Афганістану ісламу в VII ст.

На великих просторах, які зараз становлять територію Афганістану, до II тис. до н. е. склався центр давньосхідної культури, де були засновані сотні стародавніх поселень. У цю епоху сформувалася держава Арія, що відокремилася від Індії та Персії. У неї входило 16 земель, у тому числі території сучасних провінцій Афганістану (Балх, Бадахшан, Аргандаб та ін.). Населенням сповідувалися різні релігії та релігійні вчення (буддизм, брахманізм, зороастризм). У цей значний за тривалістю історичний період суспільні відносини регулювалися переважно звичаєвим правом.

Однією з небагатьох пам'яток філософії, культури, релігії та права цієї епохи є Авеста (у західній літературі вживається словосполучення «Зенд-Авеста»), що містить вчення Заратустри. За однією з версій, Заратустра народився на території історичної провінції Бактрія (на півночі су-

часного Афганістану), орієнтовно між VI і першою половиною V століття до н. е. (можливо, в 628–551 рр. до н. е.).

Головним змістом філософії зороастризму був заклик до «доброго помислу, доброго слова та доброї поведінки». Це повною мірою стосується й правил поведінки народу. Про це свідчать такі тези з трактатів: «Питаю, що може служити покаранням того, хто на догоду своїй владі намагається здійснювати недобрі вчинки та використовує брехню, і цей недобрый вчинок призведе до занепокоєння і невдоволення селян, незважаючи на те, що селяни не роблять йому шкоди». «Ніхто з Вас не повинен слідувати брехливим словами і вказівкам, оскільки це призведе до смуту серед городян і селян. Відсувайте їх від себе». «Необхідно засуджувати насильство, захищайте себе від гноблення» [4, с. 38].

Текст Авести викладений у формі віршів. Ці вірші довгий час передавалися в усній формі з покоління в покоління. Приблизно у II ст. до н. е. була зроблена перша спроба кодифікації священних текстів. І тільки в III ст. н. е. в період існування Сасанидської держави книги Авести були перекладені на тодішню народну мову західного Ірану і становили 21 книгу («нашкі»). Кожна книга містила близько 345 700 слів [4]. Були складені коментарі на них, які називалися «Занд». Таким чином, Занд є перекладами та коментарями до авестійських текстів (в західній літературі вживається словосполучення «Зенд-Авеста»). Надалі більша частина текстів Авести була втрачена.

У 1723 р. частини текстів Авести потрапили в Оксфордську бібліотеку й тільки тоді стали доступними для європейських дослідників. У 1771 р. Авеста вперше була переведена на французьку мову, після чого стала відомою західним ученим. Зі збереженого змісту випливає, що 8-ма, 9-та, 17-та й 19-та книги містили закони державного та приватного права. Багато століть (до поширення ісламу) Авеста була кодексом норм звичаєвого права, що регулювало державне, суспільне та сімейне життя.

Ісламський період розвитку афганського права (з VII ст., коли на територію сучасного Афганістану поширився іслам – до теперішнього часу) дуже тривалий і неоднорідний з позицій розвитку права. Його необхідно, у свою чергу, також розділити на етапи. Критеріями виділення цих етапів є особливості розвитку й становлення державності Афганістану та система джерел права, що відповідала тому чи іншому періоду державного розвитку.

Етап розвитку афганського права (пов'язаний з проникненням в VII ст. на територію сучасного Афганістану ісламу – до створення в 1747 р. першої самостійної афганської держави – Дурранійської держави).

У VII ст. арабські війська впритул наблизилися до кордонів сучасного Афганістану з метою повного завоювання Сасанидської держави. У 642 р. сталася вирішальна битва у Нехавенде, в якій перська армія була розгромлена. Починаючи з 643 р. на території сучасного Афганістану обживаються араби.

Арабські завойовники принесли з собою в Афганістан не тільки нову релігію – іслам, але й свою культуру, що значно вплинуло на соціально-економічний і культурний розвиток афганського суспільства. Цей процес супроводжувався також поширенням ісламського права. Ісламізація місцевих народів розтягнулася на кілька століть, аж до кінця XIX ст.

Після підкорення арабами території сучасного Афганістану суспільні відносини регулювалися в певній мірі звичаєвим правом, основою ж було ісламське право. Ісламське право досить гнучко ставиться до місцевих звичаїв за умови їх несуперечності першому.

Етап розвитку афганського права (пов'язаний зі створенням в 1747 р. першої самостійної афганської держави – Дурранійської держави – до проголошення в 1919 р. повної політичної незалежності Афганістану).

Цей етап ознаменував створення у 1747 р. Ахмад-шахом Абдал (1722–1773 рр.), вождем найбільшого афганського племені дуррані, самостійної афганської держави та формування національної правової системи Афганістану.

Було закладено основи самостійної афганської держави, сформовано вертикаль влади, яка передбачала формування центральної влади і влади на місцях. Усю виконавчу, судову і військову систему очолював шах із необмеженими повноваженнями. До кінця XVIII ст. Афганістан перетворився на велику та сильну державу. Однак через ворожнечу й міжусобиці між племенами, Афганістан розпався на кілька фактично незалежних ханств, що використала Великобританія в політиці колоніальної експансії. У ході трьох англо-афганських воєн 1838–1842, 1878–1880 і 1919 рр. Великобританія намагалася захопити Афганістан, але в результаті запеклого опору народів Афганістану, була змушена вивести свої війська з країни.

З 1880 по 1919 рр. в Афганістані діяли переважно норми ісламського права, а також укази та закони, видані еміром Афганістану Абдурахман-ханом. Вони мали світський характер і містили норми адміністративного та кримінального права.

У цілому в цей період діяли норми ісламського права та звичаєвого права. Життя пуштунських племен регулювало місцеве звичаєве право, відоме як «Пуштунвалі», яке представляло неписаний збір правил поведінки, заснованих на кодексі честі пуштунських племен. Правила «Пуштунвалі» і норми ісламського права не завжди збігалися, а в деяких питаннях розходилися. Так, жінки, згідно з правилами «Пуштунвалі», були повністю позбавлені права успадковувати власність, тоді як норми ісламського права закріплювали право претендувати на половину власності чоловіка. Через поширеність та авторитет серед племен правил «Пуштунвалі» саме вони регулювали різні сфери поведінки пуштунів.

Етап розвитку ісламського права (пов'язаний із набуттям в 1919 р. політичної незалежності – до теперішнього часу). Цей етап дуже різноманітний з позицій розвитку державності та права Афганістану. Його необхідно розглядати крізь призму конституційного розвитку афганської держави.

У 1919 р. Великобританія була змушена відмовитися щодо Афганістану від колоніальних посягань і визнати його незалежність і суверенітет. Під керівництвом еміра Аманулла-хана Афганістан став незалежною державою. Як прогресивний правитель він підготував ряд реформ, спрямованих насамперед на зміцнення державності шляхом модернізації державного апарату, введення конституційних державних інституцій, впровадження світської освіти серед чоловіків і жінок. Економічні реформи були спрямовані на розвиток і модернізацію торгівлі, промисловості, транспорту, розвиток міст і реформування сільського господарства.

Ці реформи також були спрямовані на формування в Афганістані світської сучасної правової системи, що передбачало обмеження сфери дії норм ісламського права. Для досягнення цих цілей було розпочато розроблення сучасного законодавства. Відбувається процес модернізації національної правової системи шляхом перших спроб обмеження впливу ісламського права і запозичення деяких правових положень у західного права через єгипетське право, створення основних інститутів держави.

Для досягнення цих цілей було ухвалено законодавчі акти, які стали основою світського кримінального законодавства Афганістану: 1) Конституція; 2) Звід законів про покарання 1921 р.; 3) Звід законів про військові злочини і покарання 1921 р.; 4) Вказівки Аманулли-хана про суддів 1923 р.; 5) Звід законів про слідчі ізолятори та в'язниці 1923 р.

Так, у 1923 р. для ухвалення Конституції була скликана Лойя Джирга (традиційні всеафганські збори вождів племен, представників знаті та ісламського духівництва) у складі 1 000 делегатів. Виникли певні труднощі через опір консервативних релігійних сил, які не були зацікавлені в проведенні реформ у суспільстві. У 1923 р. вперше в історії Афганістану була ухвалена Конституція – Основний закон Високої Афганської держави [5], яка складалася з преамбули та 118 статей, що закріплювала незалежність країни (ст. 1). Вона оголосила еміра носієм верховної влади, задекларувала деякі громадянські свободи. Було створено Державну раду як консультативний орган при емірі, Лойя Джиргу, Дурбар Алі – раду урядовців та уряд, якому було передано виконавчу владу.

Відповідно до ст. 55 Конституції, жоден суд, крім регулярно функціонуючих судів, створених державою, не може здійснювати правосуддя. Це було найбільш значущим обмеженням неформальних систем правосуддя, чого Афганістан ніколи не знав.

Найважливішими досягненнями Конституції 1923 року було проголошення та закріплення індивідуальних прав і свобод: свободи ЗМІ (ст. 10), свободи приватного підприємництва (ст. 11), свободи освіти (ст. 14), правовий статус державної служби (ст. 17), право власності (ст. 19). Було заборонено тортури та примусова праця (ст. ст. 22, 24).

Ці прогресивні реформи через сильний опір ісламського духівництва, яке мало значний вплив на афганське суспільство, не були реалізовані, і сам емір Аманулла-хан задля уникнення кровопролиття відрікся від престолу та був змушений покинути країну. У 1929 р. до влади прийшов

король Надер-шах, підтриманий релігійним духівництвом і вождями пуштунських племен.

У жовтні 1931 р. Лойя Джирга ухвалює нову Конституцію [6], яка складалася з преамбули та 110 статей. Особливу увагу в Конституції було приділено правам і привілеям короля Надир-шаха та його династії (ст. 5–7). Король затверджував склад Кабінету міністрів, мав право вето на закони, здійснював зовнішню політику, оголошував війну, укладав мир тощо. Права афганських підданих регламентувалися як законом, так і нормами шаріату (ст. 9–11).

Нова Конституція, по суті, зміцнила ісламсько-релігійні основи законодавства. Вона оголошувала іслам офіційною державною релігією та підкреслювала її основоположну роль у вирішенні державно-правових питань в країні: «Релігією Афганістану є священна релігія ісламу, а її офіційним і загальним для всіх сповіданням є найпрекрасніше ханафітське вчення. Афганський король повинен сповідувати цю релігію» (ст. 1).

У 1964 р. в Афганістані була ухвалена остання монархічна Конституція [7], яка закріпила основи конституційно-монархічного ладу. Вона була відображенням ліберальних реформ короля Захір-шаха, спрямованих на політичний та соціально-економічний розвиток Афганістану. Конституція 1964 р. складалася з преамбули, 11 глав і 128 статей. Прогресивним явищем було надання громадянам Афганістану права на створення політичних партій і громадських організацій, розширення прав жінок, надання їм можливості брати участь у державних і суспільних справах країни. Одна з найважливіших цілей конституції – встановлення балансу між світським законодавством і нормами ісламського права. Було проголошено принципи та норми ісламського права складовою частиною правової системи. При цьому Конституція чітко розмежувала сфери дії звичаєвого права й ісламського права. Так, норми шаріату діяли тільки в тому разі, якщо з розглядуваного питання були відсутні законодавчі норми (ст. 69).

У межах проголошених реформ було розроблено і ухвалено Закон про посадові злочини і покарання 1962 р., Закон, що регулює злочини і покарання, пов'язані з хабарництвом 1972 р., Закон про покарання 1976 р.

У результаті військового державного перевороту в 1973 р. монархія була скасована й Афганістан став республікою. Це зумовило трансформацію всього державного ладу та привело до необхідності розроблення нової конституції, яка закріпила ці зміни. У 1976 р. Лойя Джирга прийняла нову республіканську Конституцію Афганістану [8], що складалася з преамбули, 13 глав, 136 статей. Афганістан було проголошено «республіканською, демократичною, незалежною, єдиною і неподільною державою» (ст. 20). На чолі держави був Президент із широкими повноваженнями. Форма правління в цей період нагадувала суперпрезидентську республіку з однопартійною системою (правлячою Партією Національної революції).

Конституція підтвердила статус ісламу як державної релігії. Ті громадяни, які не сповідують іслам, можуть вільно здійснювати свої релігійні обряди в межах, визначених законами, узгоджуючи це із суспільною мораллю

та суспільним добробутом (ст. 22). Було встановлено, що президент має бути мусульманином (ст. 77), а також встановлено, що «закони не можуть суперечити основам священної релігії ісламу, конституційному ладу республіки, а також іншим цінностям, які містяться в цій Конституції» (ст. 64).

У квітні 1978 р. в Афганістані стався ще один переворот («Квітнева революція»). До влади прийшли ліві прокомуністичні сили, була утворена Демократична Республіка Афганістан (ДРА). У 1980 р. було ухвалено «Основні принципи ДРА» [9], що склалися з преамбули, 10 глав і 68 статей. Був закріплений статус Народно-демократичної партії Афганістану. «НДПА – авангард робочого класу і всіх трудящих країни – є керівною та спрямовуючою силою суспільства і держави» (ст. 4). Було визначено ставлення держави до ісламської релігії, підкреслювалося, що «в ДРА забезпечуються повага та захист священної релігії іслам; усім мусульманам гарантується і забезпечується повна свобода у відправленні релігійних обрядів ісламу» (ст. 5).

Після приходу до влади президента Наджібулли змінився курс політики держави, спрямованої на припинення багаторічної громадянської війни в країні. Ці зміни отримали закріплення в новій Конституції, ухваленій на засіданні Лойя Джирги в 1987 р. Вона складалася з преамбули, 13 глав і 129 статей [10]. Документ закріпив політику «національного примирення», що фактично означало відмову від колишнього лівого революційного курсу. Конституція закріпила провідну роль ісламу та норм ісламського права в правовій системі та суспільно-політичному житті країни.

У квітні 1992 р. в країні було повалено режим Наджібулли. У Кабул увійшли озброєні загони, було проголошено Ісламську Державу Афганістан. Почався новий етап боротьби за вплив і владу в Афганістані. У травні 1992 р. було розпущено парламент, скасовано всі закони, що суперечать шаріату.

З приходом до влади в 1996 р. руху Талібан правова система Афганістану зазнала тотальної ісламізації. Перш за все було змінено офіційну назву держави – Ісламський Емірат Афганістан (ІЕА). Перший крок до формування влади талібів був здійснений 3 квітня 1996 року в Кандагарі, коли лідер руху Мулла Омар оголосив себе амір уль-мумінін (повелителем правовірних). Через 6 місяців таліби захопили м. Кабул – столицю Афганістану, було оголошено, що відтепер країна буде офіційно іменуватися Ісламським Еміратом Афганістан (ІЕА). Формування та функціонування правової системи ґрунтувалися на принципах встановлення «справді ісламської держави» і «справедливого ісламського порядку», у межах якого релігійне ісламське духівництво зосередило у своїх руках державну владу за прикладом ісламського халіфату при праведних халіфах на початковому етапі становлення Арабського (Мединського) Халіфату (632–662 рр.).

Створення парламенту (шури) і закріплення за ним функцій спочатку пов'язувалося з тим, що його розглядали як орган представницької влади й у разі його формування він мав би не законодавчі, а тільки консультативно-дорадчі функції. Що стосується законодавства, то винятко-

вим регулятором відносин було визнано ісламське право, оскільки таліби проголосили принцип, що кожному мусульманину послані божественні приписи – шаріатський звід законів і він зобов'язаний беззаперечно слідувати цим «вічним і незмінним законам Аллаха», а не намагатися змінити їх, оскільки «недосконалий людський розум не має ані права, ані могутності змінити їх».

Вища керівна рада ісламського руху Афганістану виконувала роль центрального органу влади. Вона складався з 6 чоловік на чолі з муллою Омаром, що був лідером руху та амір уль-мумінін (повелителем правовірних). Виконавчий орган влади, що складався з 23 міністрів (рада міністрів), мав назву «Шурайе сарпарасті» (підкувальна рада ісламської держави). Це означало, що всі його члени вважалися всього лише «виконуючими обов'язки» (сарпараст). Таліби вважали, що вся влада належить Аллаху, а вони тільки здійснювали його волю на Землі як тимчасово виконуючі функції управління країною, і цим підкреслювали ісламсько-теократичний характер держави – Ісламських Еміратів Афганістану. Судова система мала каральний характер. Почали застосовуватися норми ісламського деліктного права, розробленого в першому періоді формування ісламської держави. Вони містили жорсткі міри покарання за скоєння передбачених джерелами ісламського деліктного права злочинів: кісас, побиття камінням до смерті (сангсар), побиття батогами (100 ударів) тощо.

Таким чином, процес тотальної ісламізації, що стався в період правління режиму талібів, дозволяв насильницьке насадження норм ісламського права в усіх сферах суспільного життя.

У результаті контртерористичної операції проти режиму талібів в Афганістані цей режим був повалений. Нова влада поставила перед собою завдання відродження політичного, соціально-економічного та духовно-культурного ладу країни. Найважливішим завданням вважалося повернення національної правової системи з ортодоксальним релігійним станом. З цією метою в 2004 р. Лойя Джирга ухвалила нині чинну Конституцію Афганістану [11], що складається з преамбули, 12 глав і 162 статей. Конституція 2004 р. увібрала в себе багато положень Конституції 1964 р. Афганістан проголошується «Ісламською республіканською державою» (ст. 1), офіційне найменування – Ісламська Республіка Афганістан. Вона закріпила основи сильної президентської республіки. У Конституції 2004 р. міститься пряма вказівка на застосування норм ісламського права в межах здійснення правосуддя: «Суди при здійсненні судочинства застосовують норми цієї Конституції та інших законів. У разі, якщо в Конституції та інших законах відповідна норма відсутня, то суди вирішують справу відповідно до вимог фікха ханіфітського толку і в межах, встановлених цією Конституцією» (ст. 130).

Таким чином, історія формування і розвитку афганського права відображає особливості розвитку афганського суспільства та драматичні й трагічні етапи в історії народів, що проживали та проживають на цій території. Після арабського завоювання території сучасного Афганістану іслам став

головним визначальним чинником не тільки політичного та соціально-економічного, але й духовно-культурного розвитку суспільства. Це вплинуло і на правовий розвиток Афганістану. Правова система Афганістану, як і правові системи інших ісламських держав, почала розвиватися в межах, визначених ісламською релігією.

Після проголошення Афганістаном у 1919 р. політичної незалежності розпочалося формування національної правової системи, у межах якої панував правовий дуалізм, заснований на принципах і нормах ісламського права, з одного боку, і західних правових запозиченнях, передусім із французького права через єгипетське право, з іншого боку. Але, незважаючи на це, правова система Афганістану так і не набула світського характеру. Ісламський чинник був і залишається вирішальним у правотворчій і особливо правозастосовній діяльності.

Література

1. Fayz Muhammad Khatib Hazarah s The History of Afghanistan, Gubar G. M. Afghanistan on the path of history the path of history.
2. Faiz Ahmed «Shari'a, Custom, and Statutory Law: Comparing State Approaches to Islamic Jurisprudence, Tribal Autonomy, and Legal Development in Afghanistan and Pakistan» // Global Jurist. – Vol. 7. – Iss. 1 (Advances) (2007), Article 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bepress.com/gj/vol7/iss1/art5>.
3. Бехруз Х. Сравнительное правоведение : [учебник] / Х. Бехруз. – Одесса : Транслит, 2008. – 504 с.
4. Губар Мир Гулам Мухаммед. Афганистан на пути истории / Мир Гулам Мухаммад Губар ; пер. с лари, введ. ст. и коммент. М. Давлятова ; АН СССР, Ин-т востоковедения. – Москва : Наука, 1987. – 208 с.
5. The Constitution Of Afghanistan 1923 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.afghan-web.com/history/const/const1923.html>.
6. The Constitution of Afghanistan 1931 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://afghantranslation.chechiconsulting.com/documents/constitution/Constitution_1931-1310_ET.pdf/
7. The Constitution of Afghanistan 1964 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.afghan-web.com/history/const/const1964.html/>
8. The Constitution of Afghanistan 1976 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.afghan-web.com/history/const/const1976.html/>
9. Основные принципы ДРА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://constitutions.ru/?p=37>.
10. The Constitution of Afghanistan 1987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.afghan-web.com/history/const/const1987.html/>
11. The Constitution of Afghanistan 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.afghan-web.com/history/const/const1990.html/>

А н о т а ц і я

Бехруз Х. Становлення афганського права: основні етапи. – Стаття.

Досліджено становлення та розвиток афганського права, надано авторське бачення його періодизації. Найбільш загальними етапами розвитку афганського права визначено історичний, доісламський та ісламський період (на макрорівні). У свою чергу, ісламський період поділено на етап поширення класичного ісламського права, етап формування національної правової системи і сучасний етап, пов'язаний із трансформацією правової системи після завоювання Афганістаном національної незалежності (на мікрорівні).

Ключові слова: Афганістан, афганське право, іслам, афганська держава, афганська конституція.

А н н о т а ц и я

Бехруз Х. Становление афганского права: основные этапы. – Статья.

Исследовано становление и развитие афганского права, предложена авторская концепция его периодизации. Наиболее общими этапами в периодизации афганского права определены исторический, доисламский и исламский период (на макроуровне). В свою очередь, исламский период подразделен на этап распространения классического исламского права, этап формирования национальной правовой системы и современный этап, связанный с трансформацией правовой системы после завоевания национальной независимости Афганистана (на микроуровне).

Ключевые слова: Афганистан, афганское право, ислам, Афганское государство, афганская Конституция.

S u m m a r y

Behkruz Kh. Formation of Afghan law: main stages. – Article.

The article investigates the formation of the Afghan law and presenting the author's vision of its periodization. The attention is paid to the fact that the study of history, culture and Afghan traditions in different periods engaged Afghan and foreign scholars of Oriental studies, but as for the study of the formation and development of the Afghan law, it is necessary to point out its insufficient development compared with the problems of the historical, economical and political development of Afghanistan. The most common steps in the periodization of the Afghan rights are defined: historical, pre-Islamic period and the Islamic period (at the macro level). In turn, the Islamic period is divided into stage the spread of classical Islam, the step of forming the national legal system and the current stage, related to the transformation of the legal system after the conquest of the national independence of Afghanistan (at the micro level).

Key words: Afghanistan, Afghan law, Islam, Afghan government, Afghan constitution.